

РІШЕННЯ

КОЛЕГІЇ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

" 30 " 05. 2019 р.

Протокол № 4/4-10

Про Стратегію розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року

Заслухавши та обговоривши інформацію заступника Міністра освіти і науки України Карандія В. А. та доповідну записку «Про Стратегію розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року» (далі – доповідна записка),

КОЛЕГІЯ УХВАЛЮЄ:

1. Доповідну записку взяти до відома.
2. Схвалити проект Стратегії розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року (додається).
3. Директорату дошкільної та шкільної освіти (Осмоловський А. О.) спільно з Українським центром оцінювання якості освіти (Бойко В. І.) до 1 серпня 2019 року розробити проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Стратегії розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року» та план її імплементації.
4. Контроль за виконанням цього рішення колегії покласти на заступника Міністра Карандія В. А.

Голова колегії,
Міністр

Лілія ГРИНЕВИЧ

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА

Про стратегію розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року

Закон України «Про освіту» серед засад державної політики у сфері освіти називає забезпечення якості освіти та освітньої діяльності, прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень. Реалізація цих засад потребує наявності великого набору різномірної інформації про освітній процес на всіх його рівнях (окремих учень, клас, школа, регіон, держава), доступної різним учасникам освітнього процесу (учням, їхнім батькам, учителям, адміністраціям закладів освіти, місцевим і регіональним управлінням освітою, профільному міністерству, контролювальним органам тощо). Важливою частиною інформації про освітній процес у закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) є інформація про результати навчання учнів, одним зі способів отримання якої є зовнішні освітні оцінювання.

На жаль, сьогодні в Україні реально функціонують лише розрізнені фрагменти системи внутрішніх або зовнішніх освітніх вимірювань (нерегулярні моніторингові дослідження в окремих класах/ЗЗСО, державна підсумкова атестація (далі – ДПА) у 4 і 9 класах, зовнішнє незалежне оцінювання (далі – ЗНО) тільки після 11 класу). З огляду на це Міжнародний фонд «Відродження» та Український центр оцінювання якості освіти (далі – УЦОЯО) за підтримки Міністерства освіти і науки України (далі – МОНУ) й Американських рад з міжнародної освіти реалізували проект із підготовки аналітичного документа-пропозицій (далі – Аналітичний документ) щодо реалізації зовнішніх освітніх оцінювань (далі – ЗОО) на різних етапах здобуття повної загальної середньої освіти, а саме:

1. Оцінювання на етапі закінчення здобуття початкової освіти.
2. Оцінювання на етапі закінчення здобуття базової середньої освіти.
3. Оцінювання на етапі закінчення здобуття профільної середньої освіти.
4. Система національних і міжнародних досліджень якості освіти.
5. Загальнодержавна електронна школи (е-НУШ).
6. Профорієнтаційне тестування на етапі закінчення здобуття базової середньої освіти.

Метою Аналітичного документа є створення системи освітніх оцінювань, яка має орієнтуватися на чотири ключові позиції:

- сприяння підвищенню якості початкової, базової середньої та повної середньої освіти;
- накопичення об'єктивної інформації про освітній процес і результати навчання здобувачів загальної середньої освіти;
- підтримування освітнього процесу в ЗЗСО (що і як оцінюється — тому й тією мірою приділяється увага під час організації освітнього процесу);

- підтримування вчителів, підвищення довіри до них.

В основу викладених в Аналітичному документі пропозицій щодо формування вітчизняної системи ЗОО покладено такі основні принципи:

- забезпечення права кожного здобувача освіти на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне та добросовісне оцінювання результатів його навчання, здобутих незалежно від виду та форми здобуття освіти;
- дотримання балансу між автономією ЗЗСО та загальнодержавними пріоритетами в галузі освіти;
- зосередження на освітніх галузях, визначальних для забезпечення подальшого навчального поступу здобувача освіти;
- стандартизування змісту, форми й порядку проведення оцінювання;
- забезпечення здобувача освіти та інших зацікавлених осіб (батьків, учителів, освітніх адміністраторів) інформацією, необхідною для вибору та коригування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти;
- забезпечення повноти даних, отриманих за підсумками оцінювань, і можливості використання їх для формування як державної, так і локальної політики в галузі освіти.

ЗОО в Аналітичному документі визначено як оцінювання результатів навчання здобувачів загальної середньої освіти, окремі або всі складові якого (визначення кола осіб, щодо яких проводять оцінювання, визначення предметів, із яких проводять оцінювання, установлення правил/процедур проведення оцінювання, визначення вимог до структури та змісту завдань для оцінювання, розроблення завдань для оцінювання, організація та проведення оцінювання в закладах освіти, перевірка виконаних оцінюваними особами завдань) реалізують суб'єкти, які не залежать від ЗЗСО. Метою ЗОО є забезпечення стандартизованих процедур підготовки, проведення й визначення результатів оцінювання, що сприяють прозорості та справедливості процедур, рівності суб'єктів, щодо яких проводять оцінювання.

Імплементація положень Аналітичного документа уможливить до 2027 року створення повноцінної системи ЗОО на ключових етапах здобуття загальної середньої освіти, що буде інтегральною складовою Нової української школи.

Основні положення Аналітичного документа викладено нижче.

ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНИКІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ (ЗЗСО І СТУПЕНЯ)

Статус і цілі оцінювання

– Підсумкове оцінювання результатів навчання здобувачів початкової освіти на етапі закінчення початкової школи має статус державної підсумкової атестації (ДПА).

- Основною функцією ДПА є контроль відповідності результатів навчання вимогам Державного стандарту початкової освіти.
- Результати ДПА не обмежують права випускників початкової школи переходити на рівень базової середньої освіти, а також не є підставою для їх ранжування з метою відбору в різнорівневі класи гімназій.
- Аналіз результатів ДПА може бути використаний для оцінювання якості освіти в ЗЗСО.

Предмети та мова проведення оцінювання

Обов'язковими предметами ДПА у всіх закладах початкової освіти є: українська мова й математика. Для випускників ЗЗСО/класів із навчанням мовами корінних народів і національних меншин також пропонується ДПА з мови відповідного корінного народу або національної меншини.

ДПА з української мови, мови відповідного корінного народу й національної меншини проводять відповідною мовою, ДПА з математики – мовою навчання.

Специфіка інструментів оцінювання

Завдання ДПА мають бути компетентісного характеру. ДПА з мов доцільно проводити в усній і письмовій формах, з математики – лише в письмовій.

Уведення усної частини як складника ДПА з мов передбачає збільшення часу на проведення ДПА, а відтак тягне за собою низку питань щодо процедур проведення усних оцінювань, оплати роботи вчителів тощо.

Організація й проведення оцінювання

ДПА проводять у ЗЗСО, де навчаються здобувачі освіти, у квітні–травні відповідно до графіка, затвердженого МОНУ.

УЦОЯО розробляє завдання, процедури, методикку перевірки завдань і визначення результатів.

ЗЗСО, де навчається здобувач освіти, забезпечує перевірку робіт здобувачів освіти й визначення результатів за процедурами, розробленими УЦОЯО.

На початку другого семестру (за три місяці до визначених МОНУ термінів проведення основної сесії ДПА) проводять пробне ДПА, участь у якому добровільна.

Накопичення, оброблення й використання даних оцінювання

Усі дані, отримані за підсумками ДПА, відповідальні особи ЗЗСО вводять до Національної освітньої електронної платформи (далі – НОЕП). Особливостям НОЕП присвячено окремий розділ Аналітичного документа, окремі положення якого зазначено нижче.

Доступ до даних ДПА в системі НОЕП отримують:

- до персоніфікованих даних – здобувач початкової освіти, його батьки, учитель та адміністрація відповідного ЗЗСО;

– до деперсоніфікованих даних – управлінці в галузі освіти та зареєстровані користувачі.

У свідоцтво вноситься описова характеристика досягнень здобувача за освітніми галузями предметами (освітніми галузями), із яких він проходив ДПА. Описові характеристики досягнень випускника початкової школи можуть бути представлені й у кількісному вираженні.

Суб'єкти організації та проведення оцінювання

МОНУ: затвердження Порядку проведення ДПА здобувачів початкової освіти; визначення термінів проведення ДПА; ухвалення відповідних рішень щодо державної політики на підставі даних про стан системи початкової освіти, отриманих за результатами ДПА.

УЦОЯО: розроблення інструментів оцінювання, що використовуються під час проведення ДПА, процедур проведення ДПА, схем оцінювання усних і письмових завдань і визначення результатів; агрегування даних, надісланих ЗЗСО за підсумками проведення ДПА; участь у наповненні НОЕП.

Регіональні центри оцінювання якості освіти (далі – РЦОЯО): участь у розробленні інструментів і процедур оцінювання, що використовуються для ДПА; консультування ЗЗСО щодо процедур проведення ДПА; методична підтримка процесу введення даних відповідальними особами ЗЗСО до бази даних результатів ДПА.

Державна служба забезпечення якості освіти (далі – ДСЯО): робота із ЗЗСО із забезпечення якості освіти.

Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» (далі – ІМЗО): надання консультативної підтримки УЦОЯО в підготовці інструментів і процедур ДПА; аналіз даних, уведених ЗЗСО за підсумками проведення ДПА; участь у створенні контенту НОЕП.

Національна академія педагогічних наук України (далі – НАПНУ): проведення експертизи якості інструментів і процедур ДПА; науково-методичний супровід процесу підготовки інструментів і процедур ДПА; вироблення моделей аналізу даних ДПА для цілей моніторингу.

Інститути післядипломної педагогічної освіти (далі – ІППО): навчання вчителів із питань теорії й практики стандартизованих оцінювань; підготовка вчителів до стандартизованого застосування процедур і схем оцінювання усних і письмових завдань ДПА; методичний супровід процесу введення даних ЗЗСО до бази даних результатів ДПА.

ЗЗСО: організація заходів, спрямованих на формування в здобувачів початкової освіти та їхніх батьків позитивного сприйняття ДПА; тиражування матеріалів для проведення ДПА; участь у заходах, організовуваних РЦОЯО та інститутами післядипломної педагогічної освіти (далі – ІППО), із підготовки вчителів до проведення ДПА; адміністрування ДПА; перевірка робіт здобувачів початкової освіти й визначення результатів ДПА; уведення результатів до бази даних результатів ДПА відповідно до встановлених УЦОЯО параметрів із забезпеченням деперсоніфікації результатів ДПА; підготовка й видача здобувачеві початкової освіти свідоцтва про закінчення

початкової школи; аналіз результатів ДПА для внутрішнього оцінювання інституційної спроможності, коригування власних освітніх програм, удосконалення форм і методів навчання й оцінювання в початковій школі; підтримання зворотного зв'язку із УЦОЯО, РЦОЯО щодо можливих напрямів удосконалення інструментів і процедур проведення ДПА; застосування НОЕП для підвищення якості початкової освіти.

Оцінка необхідних ресурсів

1. Створення в межах УЦОЯО нової структурної одиниці (відділу), що опікуватиметься ДПА на рівні початкової освіти, у складі щонайменше 5 фахівців.
2. Підготовка інструментів та процедур для ДПА.
3. Розширення методичних відділів кожного РЦОЯО принаймні на дві штатні одиниці.
4. Підвищення кваліфікації вчителів щодо стандартизованих оцінювань та ДПА.
5. Створення й забезпечення функціонування НОЕП.
6. Розробка інструментів дослідження результатів ДПА й забезпечення аналітичної роботи із цими результатами.
7. Організація й проведення інформаційної кампанії.

ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНИКІВ ГІМНАЗІЙ (ЗЗСО II СТУПЕНЯ)

Статус і цілі оцінювання

- Підсумкове оцінювання результатів навчання здобувачів базової середньої освіти на етапі закінчення гімназії має статус державної підсумкової атестації (ДПА).
- Основною функцією ДПА є контроль відповідності результатів навчання вимогам Державного стандарту базової середньої освіти.
- Результати ДПА можуть бути підставою для переведення чи зарахування учнів до академічних і професійних ліцеїв, училищ, коледжів.
- Аналіз результатів ДПА може бути використаний для оцінювання якості освіти в ЗЗСО.

Організація проведення оцінювання. Предмети, мова проведення оцінювання

На рівні базової середньої освіти потенційно прийнятним може бути проведення ДПА за такими двома моделями.

Модель № 1. ДПА у форматі, який передбачає майже повне збереження чинної практики організації та проведення ДПА як внутрішнього шкільного іспиту, коли відповідне таке оцінювання забезпечує сам ЗЗСО, з використовуючианням самостійно розроблених інструментів оцінювання відповідно до встановлених МОНУ вимог, процедур і критеріїв. Єдиною відмінністю цієї моделі від нині чинної буде те, що всі дані, які стосуються результатів ДПА, будуть агрегуватися в систему НОЕП. Це забезпечить

можливість їх подальшого аналізу й вироблення рекомендацій щодо підвищення якості базової середньої освіти.

За такої моделі випускники гімназій мають складати 5 навчальних предметів, а саме: мовно-літературна освітня галузь (українська мова і література); мовно-літературна освітня галузь (іноземна мова); математична освітня галузь; природнича освітня галузь (один предмет за вибором); громадянська та історична освітня галузь (один предмет за вибором). Якщо в ЗЗСО передбачено поглиблене вивчення декількох предметів або вивчення мови корінного народу або національної меншини, то ЗЗСО має обрати додатково один із цих предметів.

Модель № 2. ДПА у форматі, який передбачає поєднання ЗНО та внутрішнього шкільного іспиту. Згідно з цією моделлю, за процедурами ЗНО здійснюється оцінювання з двох предметів (українська мова і література та математика) як наскрізних освітніх галузей в оцінюванні навчальних досягнень здобувачів освіти на всіх рівнях загальної середньої освіти. За процедурами внутрішнього шкільного іспиту проводиться оцінювання з інших предметів, передбачених типовою освітньою програмою. Ця модель зможе забезпечити, з одного боку, збереження довіри до ЗЗСО в оцінюванні своїх вихованців, а з іншого, – отримання об'єктивних і цілісних даних щодо якості базової середньої освіти, а також створення рівних умов доступу випускників гімназій до подальшого навчання для здобуття повної загальної середньої освіти на рівні профільного навчання або фахової передвищої освіти. Такий підхід у загальному відповідає позиціям концепції «Нова українська школа», якою передбачено зокрема «створити систему незалежного оцінювання результатів навчання за курс базової середньої освіти».

Перелік обов'язкових предметів для складання в Моделі № 2 практично повторює перелік предметів Моделі № 1, окрім «Іноземної мови». Відповідно, за цією моделлю випускника гімназії має складати чотири обов'язкових предмети, а саме: мовно-літературна освітня галузь (українська мова і література); математична освітня галузь; природнича освітня галузь (комплексний іспит); громадянська та історична освітня галузь (комплексний іспит). Як і в Моделі № 1, якщо в ЗЗСО передбачено декілька предметів із поглибленим вивченням або вивчається мова корінного народу чи національної меншини, то ЗЗСО має обрати додатково один із цих предметів.

Специфіка інструментів оцінювання

Обидві моделі передбачають іспити з природничої та громадянської й історичної освітніх галузей, але в різних обсягах охоплення змісту: у Моделі № 1 – це один предмет за вибором; у Моделі № 2 – це комплексний іспит, який охоплює основні предметні галузі знань, що вивчалися як окремі предмети або як інтегровані курси відповідно до певної освітньої галузі (природничої чи історичної й громадянської).

ДПА проводять державною мовою (крім ДПА з іноземної мови та мови відповідного корінного народу або національної меншини).

Завдання ДПА мають бути компетентісного характеру.

Організація й проведення оцінювання

ДПА проводять у ЗЗСО, де навчаються здобувачі освіти, у травні–червні відповідно до графіка, затвердженого МОН.

ДПА з усіх предметів за моделями № 1 та № 2, крім української мови й літератури та математики Моделі № 2, проводять у форматі шкільного іспиту, процедуру й порядок проведення якого розробляє УЦОЯО. ДПА з української мови і літератури та математики Моделі № 2 проводять за чинними на сьогодні процедурами ЗНО.

ДПА проводять у формі паперового тестування з компетентнісними завданнями різних типів, зокрема з відкритою відповіддю.

Тест з іноземної мови передбачає завдання з усіх видів мовленнєвої діяльності.

Розглядається варіант поступового переходу до комп'ютерного тестування.

УЦОЯО розробляє й апробує завдання, методику перевірки робіт здобувачів освіти та шкалювання й визначення результатів.

РЦОЯО відповідно до встановленої процедури забезпечують роботу фахівців із моніторингу доброчесності проведення оцінювання, зокрема й проведення перевірки відповідно до моделей № 1 та № 2.

У Моделі № 1 адміністрування іспитів забезпечують ЗЗСО силами атестаційних комісій, утворених з учителів-предметників та адміністрації ЗЗСО. Процедура перевірки може проводитися за однією із таких схем:

1. Перевірку робіт здійснюють члени атестаційної комісії ЗЗСО, де навчалися здобувачі базової середньої освіти, але 10 % робіт проходять контрольну перевірку за процедурами УЦОЯО.

2. Перевірку робіт здійснюють педагоги іншого ЗЗСО за ротаційною схемою.

3. Перевірку робіт здійснюють члени атестаційної комісії ЗЗСО, де навчалися здобувачі базової середньої освіти, однак після проведення перевірки ЗЗСО за власним бажанням може надати свої роботи для повторної перевірки в РЦОЯО.

4. Перевірку робіт забезпечує УЦОЯО. Ця схема може бути застосована тоді, коли ЗЗСО напередодні інституційного аудиту подає заявку на проведення ЗНО з метою отримання об'єктивних даних щодо якості освіти, щоб мати можливість ужити доцільних заходів у разі виявлення проблем.

Відповідно до Моделі № 2 два іспити (українська мова та література й математика) проводяться у форматі сучасного ЗНО, тобто перевірка робіт централізована, уніфікована. Усі інші іспити за якоюсь зі схем, що означені вище.

Накопичення, оброблення й використання даних оцінювання

Результати ДПА мають бути уведені до системи НОЕП членами атестаційної комісії ЗЗСО за процедурами, розробленими УЦОЯО.

Доступ до НОЕП здійснюється відповідно до схеми, описаної вище (див. частину Аналітичного документа про початкову освіту).

У свідоцтво вноситься описова характеристика досягнень здобувача за освітніми галузями предметами (освітніми галузями), із яких він проходив ДПА, а також числові показники цих результатів у шкалі оцінювання 1–12.

Суб'єкти організації та проведення оцінювання

Суб'єктний склад організації та проведення оцінювань залежатиме від обраної моделі ДПА. Якщо за першою моделлю основними суб'єктами є УЦОЯО (у співпраці з ІМЗО) як розробник інструментів і процедур для проведення ДПА з обов'язкових предметів (освітніх галузей), ЗЗСО як суб'єкт проведення, перевірки, визначення результатів та їх уведення до системи НОЕП, а також РЦОЯО – в разі застосування процедур контрольної або повторної перевірки, то за другою моделлю основними суб'єктами щодо проведення ДПА у формі ЗНО є УЦОЯО та РЦОЯО, а роль ЗЗСО стає значущішою під час проведення ДПА з обов'язкових предметів (освітніх галузей), адміністрованих самим ЗЗСО. Крім цього, важливими суб'єктами в стосунку до обох моделей стають заклади вищої педагогічної освіти та ІППО як інституції, які здатні сприяти підвищенню культури оцінювань учителів.

Загалом же перелік суб'єктів і їхніх функцій суголосні тому, що було зазначено в попередньому підрозділі стосовно суб'єктів організації та проведення ДПА випусників початкової школи.

Оцінка необхідних ресурсів

1. Створення в межах УЦОЯО нової структурної одиниці (відділу), що опікуватиметься ДПА на рівні базової освіти, у складі щонайменше 5 фахівців.
2. Підготовка інструментів і процедур для ДПА.
3. Розширення методичних відділів кожного РЦОЯО принаймні на дві штатні одиниці.
4. Підвищення кваліфікації вчителів щодо стандартизованих оцінювань та ДПА.
5. Створення й підтримання функціонування НОЕП.
6. Розробка інструментів дослідження результатів ДПА й забезпечення аналітичної роботи із цими результатами.
7. Організація й проведення інформаційної кампанії.

ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНИКІВ ЛІЦЕЇВ (ЗЗСО ІІІ СТУПЕНЯ)

Статус

Підсумкове оцінювання результатів навчання здобувачів профільної середньої освіти на етапі закінчення ліцеїв має статус ДПА.

Результати ДПА є підставою для отримання здобувачем освіти свідоцтва про здобуття повної загальної середньої освіти в разі успішного проходження ДПА. Крім того, вони можуть бути використані для вступу до закладів вищої освіти як результати вступних іспитів.

Предмети (освітні галузі) та мова оцінювання

Набір предметів ДПА у формі ЗНО включатиме, як і зараз, обов'язкову частину та частину на вибір. До обов'язкової частини в ліцеях як академічного, так і професійного спрямування мають входити: 1) українська мова (усна та письмова частини); 2) іноземна мова (усна та письмова частини); 3) математика. Додатково здобувач буде складати від одного до трьох предметів, що становлять його профіль, які він обиратиме із широкого переліку: українська мова, мова відповідного корінного народу або національної меншини, література, математика, іноземна мова, історія, хімія, фізика, біологія, географія тощо. Окрім цього, може бути проведений кваліфікаційний іспит на здобуття професійної кваліфікації.

ДПА випускників ліцеїв має проводитися українською мовою (крім ДПА з іноземної мови та мови відповідного корінного народу або національної меншини, а також предметів, вивчення яких проводилося іншою, ніж державна, мовою).

Зміст завдань і форма (усна/письмова) оцінювання

Зміст завдань ДПА має ґрунтуватися на описі загальних результатів навчання здобувачів профільної освіти у Державному стандарті профільної середньої освіти. Разом із тим під час формування змісту ДПА має бути враховано фактор поглибленого вивчення предметів (освітніх галузей) у тих чи тих ЗЗСО.

Рівень тестів з обов'язкових предметів має бути базовим (не поглибленим).

ДПА у формі ЗНО з мов для учнів/учениць ліцеїв як академічного, так і професійного спрямування має перевіряти володіння усним, так і писемним мовленням. Тому тестування з іноземних мов повинно містити аудіювання як складник письмової частини, а для перевірки говоріння як невід'ємної частини мовленнєвої діяльності необхідно запровадити усну частину ДПА з мов. Проведення усної частини ДПА з мов має проводитися в ЗЗСО силами вчителів за матеріалами та процедурами, розробленими УЦОЯО в співпраці з ІМЗО. Розроблені процедури оцінювання мають передбачати шляхи валідації оцінок, поставлених ЗЗСО з усної частини ДПА з мов.

Організація й проведення оцінювання

Загалом організація та проведення оцінювання може базуватися на сьогоденній практиці ЗНО, крім усних частин мовних іспитів.

Накопичення, оброблення й використання даних оцінювання

Усі дані, отримані за підсумками проведення ДПА, уводять до НОЕП, доступ до якої описано вище під час характеристики ДПА на рівнях початкової й базової середньої освіти.

Суб'єкти організації та проведення оцінювання, необхідні ресурси

Основні суб'єкти оцінювання та їх функції аналогічні до тих, що описані в частині Аналітичного документа, що стосується початкової освіти.

Оцінка необхідних ресурсів

1. Збільшення державних видатків для забезпечення організації й проведення ДПА.
2. Збільшення штату УЦОЯО, створення відділу змісту тестових завдань профільної освіти.
3. Збільшення штату РЦОЯО для організації проведення ДПА в профільній школі.
4. Забезпечення розробки завдань ДПА на основі компететнісного підходу, зокрема завдань із перевірки усної складової ДПА.
5. Створення й забезпечення функціонування системи НОЕП.
6. Підвищення кваліфікації вчителів із питань теорії та практики стандартизованих вимірювань та перевірки тестових завдань на надання розгорнутих відповідей.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ ОЦІНЮВАНЬ У СФЕРІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

План імплементації Стратегії розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року представлено на рис. 1, 2, поданих нижче.

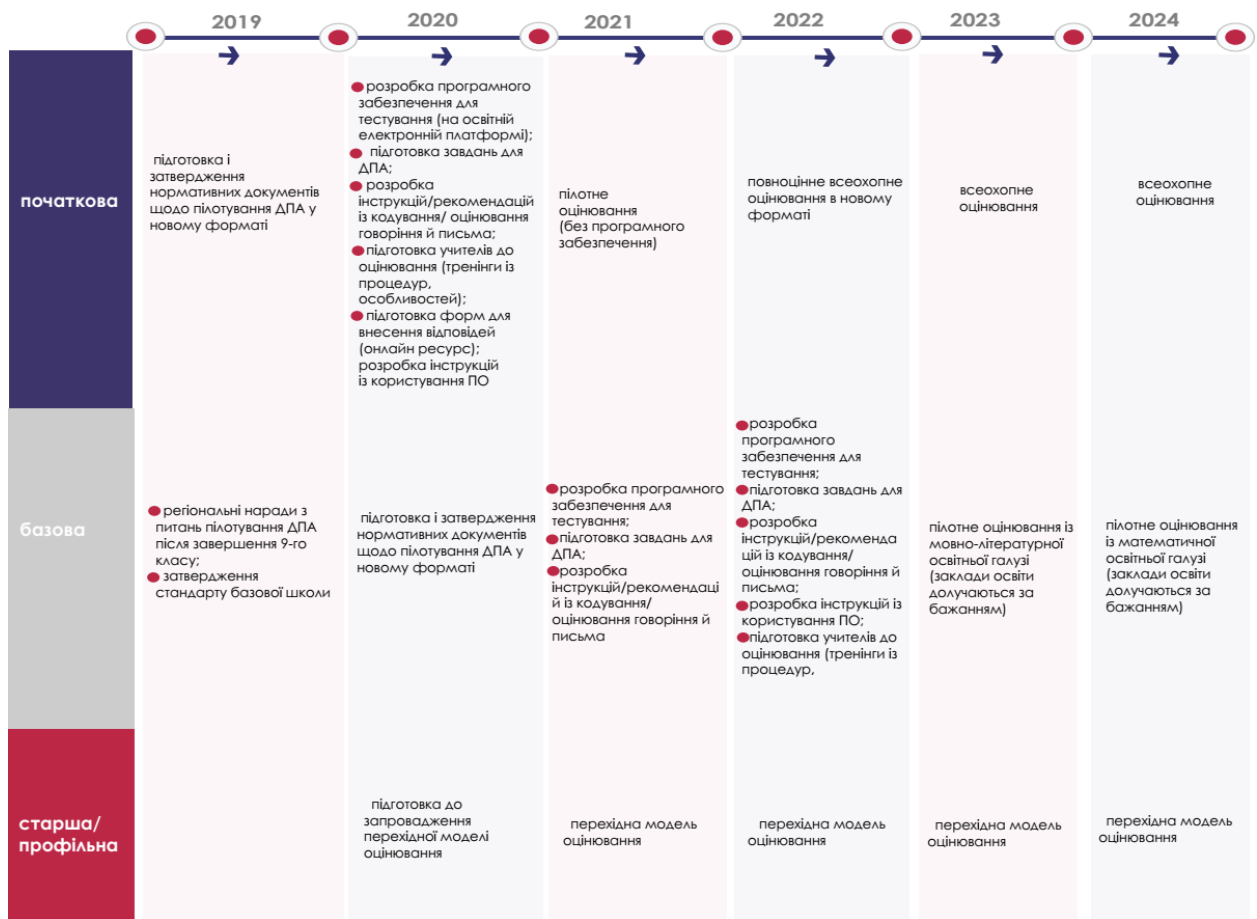

Рис. 1 План імплементації Стратегію розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні: 2019 – 2024 рр.

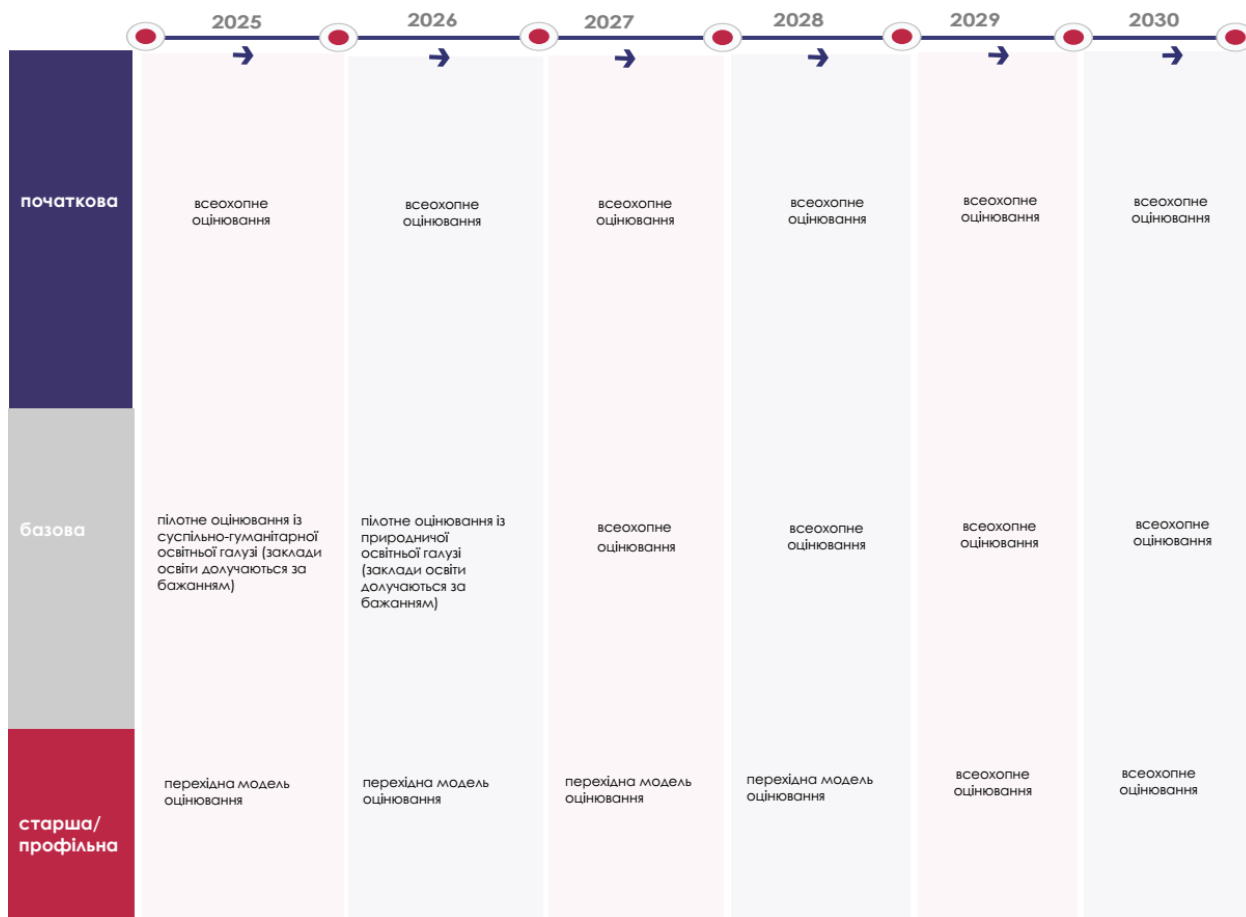

Рис. 2 План імплементації Стратегію розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні: 2025 – 2030 рр.

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИЙ ТЕСТ У СИСТЕМІ ОЦІНЮВАНЬ

Значущим питанням в стосунку до рівня базової середньої освіти є доцільність і способи запровадження профорієнтаційного тестування та інших заходів, спрямованих на допомогу випускникам гімназій у виборі майбутнього напрямку навчання на рівні профільної середньої освіти.

В Аналітичному документі представлено результати дослідження поняття, форм, методів і методик профорієнтаційної роботи, а також сучасного стану ринку послуг із профорієнтаційного тестування в Україні. Ці результати стали підставою для висновку про те, що запроваджувати спеціальні профорієнтаційні оцінювання на рівні держави недоцільно, однак варто в системі загальної середньої освіти поглибити профорієнтаційну роботу як складник освітньої діяльності ЗЗСО та інших зацікавлених суб'єктів.

НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ МОНІТОРИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Принципи оцінювання

Проведення моніторингових досліджень на ключових етапах освіти має

ґрунтуватися на таких принципах:

- 1) формування освітніх політик, заснованих на даних;
- 2) дотримання балансу між автономією закладу освіти та загальнодержавними пріоритетами в царині освіти;
- 3) забезпечення зворотного зв'язку для коригування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти (тобто для формувального оцінювання);
- 4) системність охоплення рівнів освіти та основних її складників (за галузями);
- 5) доступність результатів щодо якості освіти (залежно від категорії споживачів).

В Аналітичному документі надано дві основні програми (переліки) моніторингових досліджень (достатня та оптимальна), проведення яких в Україні є доцільним. Вибір одного з наборів має бути керований принципом раціонального вкладення державних ресурсів.

Достатня програма

4-й клас — етап завершення початкової школи:

- Моніторингове дослідження якості початкової освіти (далі – МДЯПО). Варто продовжити проведення МДЯПО, при цьому із 2024 року до обов'язкових галузей варто додати природничі дисципліни. Це дасть змогу охопити основні змістові лінії освіти в початковій школі. Дослідження варто проводити в паперовому форматі, оскільки він відповідає традиціям навчання на рівні початкової освіти.

- eTIMSS. Із наступного циклу варто долучитися до комп'ютерного формату міжнародного дослідження TIMSS. Ураховуючи періодичність досліджень і тривалість циклів, варто долучитися до наступного циклу, який почнеться вже у 2021 році. Участь у комп'ютерному форматі дасть можливість забезпечити тяглість результатів, окрім цього, акцентування уваги на результатах комп'ютерного формату дослідження стане важливим елементом комп'ютеризації початкової школи.

- ePIRLS. Із наступного циклу варто долучитися до комп'ютерного формату міжнародного дослідження PIRLS. Ураховуючи періодичність досліджень і тривалість циклів, варто долучитися до наступного циклу, який почнеться вже у 2023 році. Участь у комп'ютерному форматі мотивована тим же, що участь в eTIMSS.

6-й клас — етап завершення адаптаційного періоду на рівні базової середньої освіти:

- Локальне моніторингове дослідження (далі – ЛМД). Із 2024 року варто забезпечити проведення всеохопного локального моніторингового дослідження серед учнів 6-го класу. Зміст когнітивних матеріалів: комплексний компетентісний тест, розроблений за прикладом ТЗНК, який дасть можливість оцінити те, наскільки учень/учениця адаптувалися в ЗЗСО й здатні продовжувати навчання. Інструменти дослідження мають бути комп'ютерного формату: це дасть змогу з використанням мінімальних ресурсів отримати максимальний обсяг інформації для учнів, батьків, учителів. Повідомлення результатів тестування окремо по кожному блоку

комплексного компетентнісного тесту уможливить точне визначення прогалин у підготовці учнів і цілеспрямоване зосередження на роботі над ними в подальшому .

8-й клас — перший рік базового предметного навчання:

- ЛМД. Із 2026 року варто забезпечити проведення всеохопного локального моніторингового дослідження серед учнів 8-х класів. Галузі: українська мова, рідна мова (для ЗЗСО/класів із навчанням мовами відповідних корінних народів або національних меншин як додаткова), математика, комп'ютерна грамотність. Результати оцінювання слугуватимуть лише орієнтиром для учнів, батьків і вчителів і не матимуть жодних наслідків для суб'єктів педагогічного процесу.

9-й – 10-й клас/1-ий – 2-ий курс – завершення здобуття повної загальної середньої освіти.

- PISA. Необхідно продовжити участь України в PISA. Важливо брати участь в опційних компонентах дослідження.

Оптимальна програма

4-й клас — етап завершення початкової школи:

- МДЯПО. Варто продовжити проведення МДЯПО, при цьому із 2024 року до обов'язкових галузей варто додати природничі дисципліни.

- eTIMSS. Із наступного циклу варто долучитися до комп'ютерного формату міжнародного дослідження TIMSS. Ураховуючи періодичність досліджень і тривалість циклів, варто долучитися до наступного циклу, який почнеться вже у 2021 році.

- ePIRLS. Із наступного циклу варто долучитися до комп'ютерного формату міжнародного дослідження PIRLS. Ураховуючи періодичність досліджень і тривалість циклів, варто долучитися до наступного циклу, який почнеться вже у 2023 році.

6-й клас — етап завершення адаптаційного періоду на рівні базової середньої освіти:

- ЛМД. Із 2024 року варто забезпечити проведення всеохопного ЛМД серед учнів 6-х класів. Галузі: комплексний компетентнісний тест, розроблений за прикладом ТЗНК. В анкеті, окрім стандартного набору питань щодо особи учнів, варто додати блок про те, наскільки суб'єкт навчання адаптувався в ЗЗСО й здатний/прагне продовжувати навчання. Інструменти дослідження мають бути комп'ютерного формату, що уможливить із мінімальними ресурсами отримати максимальний обсяг інформації для учнів, батьків, учителів. Повідомлення результатів тестування окремо за кожним блоком комплексного компетентнісного тесту дасть можливість точно визначити прогалини в підготовці учнів і цілеспрямовано над ними працювати в подальшому.

8-й клас — перший рік базового предметного навчання:

- ЛМД. Із 2026 року варто забезпечити проведення всеохопного ЛМД серед учнів 8-х класів. Галузі: українська мова, рідна мова (для ЗЗСО/класів із навчанням мовами відповідних корінних народів або національних меншин як додаткова), математика, комп'ютерна грамотність.

Результати оцінювання слугуватимуть лише орієнтиром для учнів, батьків і вчителів і не матимуть жодних наслідків для суб'єктів педагогічного процесу.

- eTIMSS. Із наступного циклу варто долучитися до комп'ютерного формату міжнародного дослідження TIMSS. Ураховуючи періодичність досліджень і тривалість циклів, варто долучитися до наступного циклу, який почнеться вже у 2021 році.

- ICCS. У поточному циклі варто взяти участь в ICCS. Таке дослідження може бути проведено одноразово або кілька разів. Основним його завданням бачиться поширення найкращих практик громадянської освіти, а не відслідковування трендів у цій галузі.

- ICILS. У наступному циклі (почнеться у 2023 року) варто почати брати участь в ICILS. Окрім очевидних переваг, участь у дослідженні дасть змогу ознайомитися з найкращими інструментами оцінювання комп'ютерної грамотності (буде використано не лише в освітньому процесі, а й під час розробки ЛМД з комп'ютерної грамотності).

10-й клас — етап завершення адаптаційного періоду на рівні профільної середньої освіти:

- ЛМД. Із 2028 року варто забезпечити проведення всеохопного ЛМД серед учнів 10-х класів (незалежно від профілю). Галузі (когнітивні матеріали): компетентісний тест, який дасть змогу оцінити сформованість загальнонавчальних компетентностей учнів й визначити здатність суб'єктів навчання до успішної життєдіяльності в суспільстві.

9-й – 10-й клас/1-ий – 2-ий курс – завершення здобуття повної загальної середньої освіти.

- PISA. Необхідно продовжити участь України в PISA. Важливо брати участь в опційних компонентах дослідження.

Суб'єкти організації й проведення моніторингових досліджень

Для реалізації запропонованої моделі моніторингових досліджень присутньою є скоординована діяльність таких суб'єктів: МОНУ; Міністерства фінансів України; ДСЯО; УЦОЯО; РЦОЯО; Державна наукова установа «Інстит освітньої аналітики»; ІМЗО; НАПНУ; ЗЗСО. Кожен із визначених суб'єктів задіяний на певному етапі підготовки та проведення моніторингових досліджень.

До функцій МОНУ належить: забезпечення нормативної бази для проведення моніторингових досліджень; лобіювання забезпечення інституцій, відповідальних за проведення досліджень, ресурсами, достатніми для проведення досліджень; ухвалення відповідних рішень щодо державної політики на підставі даних про стан системи освіти, отриманих за результатами оцінювань; визначення пріоритетних напрямів досліджень, зокрема визначення субвибірок для них.

До функцій Міністерства фінансів України належить: створення умов для використання фінансових ресурсів для проведення досліджень.

До функцій ДСЯО належить: визначення додаткових аспектів досліджень; використання результатів досліджень для визначення реального стану освіти; розробка стратегії посилення інституційної спроможності ЗЗСО

через аналіз результатів освіти.

До функцій УЦОЯО належить: розроблення інструментів оцінювання, що використовуються під час проведення моніторингових досліджень; розроблення стандартизованих процедур проведення на базі ЗЗСО відповідних оцінювань.

До функцій РЦОЯО належить: консультування ЗЗСО щодо процедур проведення ЛМД; підготовка вчителів до стандартизованого застосування схем оцінювання усних і письмових завдань ЛМД.

До функцій Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики» належить: виконання завдань із формування вибірки міжнародних досліджень; підготовка вибірки вітчизняних досліджень; підготовка аналітичних звітів за результатами вітчизняних досліджень; підготовка матеріалів про результати досліджень, зокрема про вивчення соціально-економічних факторів, які впливають на навчання; збирання й представлення даних за результатами досліджень; формування даних про результати досліджень у ДІСО.

До функцій ІМЗО належить: розроблення програм оцінювання, а також добірок тестових завдань для ЛМД; аналіз тестових завдань міжнародних/вітчизняних досліджень, визначення їх відповідності вітчизняним стандартам/програмам; підготовка популярних і наукових статей щодо змістовних ліній досліджень і специфіки викладання окремих тем галузей досліджень.

До функцій НАПНУ належить: розроблення методології вітчизняних досліджень; підготовка аналітичних публікацій, методичних рекомендацій за результатами досліджень; узгодження змісту анкет і тестових завдань досліджень.

До функцій ЗЗСО належить: проведення ЛМД; використання інформації про результати досліджень для вдосконалення процесу освіти; розміщення інформації про результати освіти в НОЕП.

Оцінка необхідних ресурсів

Серед ресурсів для забезпечення обраних моделей: трудові й фінансові. Приблизні розрахунки показують, що кожне із міжнародних досліджень може коштувати України приблизно 500 000\$ за цикл; вітчизняного – приблизно 250 000\$ за цикл, щодо ЛМД – його вартість буде входити у вартість функціонування НОЕП.

КОНЦЕПТУАЛЬНА ВІЗІЯ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ШКОЛИ (Е-НУШ)

Необхідність комплексної цифровізації вітчизняної освіти особливо гостро постала з огляду на потребу повноцінного переходу до компетентнісного критеріального оцінювання на основі освітніх стандартів, що передбачає:

- більш точне позиціонування змісту завдань відносно вимог і критеріїв;

- збирання, аналіз, комбінування великих обсягів даних про здобувача освіти;
- швидкого ухвалення на основі даних рішень щодо ефективного коригування – від індивідуальних і групових траєкторій навчання до формування освітньої політики загалом.

Вищезазначене зумовлює необхідність створення еНУШ, визначальними компонентами якої мають стати:

- єдина база даних контенту й користувачів;
- підсистема подання й оцінювання навчальних матеріалів і завдань;
- спеціалізовані навчальні й управлінські програми;
- підсистема аналізу даних і формування звітів.

еНУШ передбачає модульну структуру, яка відповідає вказаним цілям, має розвинену систему керування доступом для різних категорій користувачів і надійно захищена від технічних збоїв і несанкціонованого втручання.

Основою еНУШ та рушійною силою її розвитку є підсистема оцінювань.

Архітектура та функціонал еНУШ засновується на найбільш передових досягненнях комп'ютерних наук, педагогіки, психології, аналізу даних.

Інтерфейс системи дає можливість кінцевим користувачам обмежуватися використанням «тонких клієнтів», що взаємодіють із системою через інтернет-браузер.

Реєстрація та участь у визначених заходах навчання й оцінювання є обов'язковою для всіх здобувачів освіти та їхніх учителів. Визначені результати діяльності зареєстрованих користувачів фіксуються в базі даних. Дані, відтак, використовуються для забезпечення адаптивного режиму навчання учнів, підзвітності вчителів і ЗЗСО, а також для формування звітів, на основі яких приймаються рішення, у тому числі й управлінські.

Крім бази даних про користувачів та освітній контекст, система містить базу даних навчального контенту (навчальні матеріали та завдання, їх характеристики, обговорення), а також, за наявності, лог-файли з інформацією про дії користувачів спеціалізованих навчальних програм.

Організаційно еНУШ функціонує як окрема державна установа або підрозділ зі штатом працівників, до складу яких, зокрема, входять на постійній основі групи розробників і модераторів навчального контенту за рівнями ЗЗСО та освітніми галузями, групи забезпечення підвищення кваліфікації вчителів, фахівці в галузі інженерії й аналізу даних, проектувальники та розробники програмного забезпечення, веб-дизайнери.

До роботи в еНУШ залучаються на тимчасовій основі активні висококваліфіковані педагогічні працівники із числа вчителів ЗЗСО. Найкращі з них утворюють кадровий резерв школи.

У процесі створення Системи має бути знайдений розумний компроміс між централізованим утручанням держави в повсякденний освітній процес в українській школі, з одного боку, й автономією вчителів і ЗЗСО, можливістю вільного творчого пошуку найкращих знань, методик, траєкторій розвитку кінцевими надавачами освітніх послуг – з іншого. Цей компроміс повинен досягатися переважно за рахунок розширення сервісної функції органів

освітньої влади та її спеціалізованих інституцій.

Підсистема навчальних матеріалів та інструментів оцінювання

Цілісна збалансована підсистема навчальних матеріалів і оцінювання та підзвітності суб'єктів навчального процесу еНУШ (далі Підсистема) створюється передусім для забезпечення позитивного впливу всіх її компонентів на повсякденний освітній процес. Основними складовими Підсистеми є:

- освітні стандарти;
- операційні моделі компетентностей;
- модельні навчальні матеріали й інструменти формувального оцінювання;
- компонент засобів підсумкового оцінювання учнів і вчителів;
- компонент аналізу даних і формування звітів за видами підзвітності суб'єктів процесу;
- компонент забезпечення компетентності вчителів.

Ризики функціонування еНУШ

- Незадовільний рівень технічної й технологічної готовності ЗЗСО (забезпеченість необхідною технікою та якісним інтернет-зв'язком).
- Недостатня цифрова грамотність педпрацівників, здобувачів освіти, інших причетних до освітнього процесу осіб.
- Брак досвіду розроблення таких масштабних інформаційно-аналітичних освітніх систем у країні.
- Можливе недооцінювання розробниками еНУШ необхідного рівня якості її функціоналу, який закладається в архітектуру системи, тенденції до її спрощення задля зменшення обсягів необхідного фінансування.
- Загроза надмірної централізації освітнього процесу, що призведе до втрати його учасниками частини свободи, необхідної для досягнення освітніх цілей за рахунок різноманітності підходів і методик викладання, індивідуальних шляхів компетентнісного розвитку школярів.
- Правові аспекти, пов'язані передусім з реєстрацією та обробленням системою персональних даних про учасників освітнього процесу.
- Загроза недостатнього рівня надійності технічних засобів і захисту інформації.

Централізоване комп'ютерне підсумкове тестування

Важливо передбачити можливість комп'ютерного підсумкового тестування на різних етапах освіти.

Виконувач обов'язків
директора Українського центру
оцінювання якості освіти

Валерій Бойко